

В. І. Федорак,
к. е. н., Інститут управління природними ресурсами

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ПРИКАРПАТТЯ

Розглянуто засади інвестиційної діяльності та інвестиційну привабливість агропромислового комплексу Прикарпаття. Сформовано засади державної та регіональної підтримки інвестування технічного переоснащення аграрних підприємств Івано-Франківської області.

Principles of investment activity and investment attractiveness of agroindustrial complex Prikarpattya are considered. Principles of state and regional support of investing of the technical retooling of agrarian enterprises of the Ivano-Francovsk area are formed.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, технічне оновлення, регіональний інвестиційний фонд, джерела фінансування.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрне виробництво — найбільш вразливий сектор економіки України. Затяжна економічна криза, що охопила всі сфери економіки, завдала непоправних втрат аграрному виробництву, значно зруйнована система матеріально-технічного та інженерно-технічного забезпечення сільського господарства. Аграрному виробництву України притаманні низька продуктивність праці, високі трудові й матеріальні витрати. Така модель розвитку сільського господарства не гарантує досягнення продовольчої безпеки країни і вимагає негайного її вдосконалення.

В економічно розвинутих країнах сільське господарство перейшло на виробництво біологічно чистої продукції та ресурсозберігаючі технології. Враховуючи прагнення України інтегруватися до міжнародної спільноти і вступ до Світової організації торгівлі, а також наслідки міжнародної економічної кризи, необхідно у короткі строки перевести галузь на якісно новий рівень розвитку.

Як засвідчує світовий і вітчизняний досвід, ефективне реформування аграрного сектора економіки відбувається на основі активізації інвестиційної діяльності та істотного збільшення обсягу інвестицій. Вони акумулюють державний, приватний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних агротехнічних технологій. У період обмеженості інвестиційних ресурсів на державному рівні інвестиційна привабливість регіону є базовим критерієм, на основі якого формуються інвестиційна стратегія та інвестиційна політика підприємств та держави в цілому. У зв'язку із цим особливої актуальності

набуває питання визначення основних засад інвестиційної діяльності окремих регіонів та визначення перспективних напрямів залучення капіталу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Інвестиційні процеси в аграрному секторі економіки та макро- і мікроекономічні аспекти інвестиційної діяльності аграрних підприємств досліджують вітчизняні вчені В.Г. Андрійчук, І. О. Бланк, С.О. Гуткевич, М.Я. Дем'яненко, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, Г.М. Підлісецький, П.Т.Саблук, М.Г.Чумаченко та ін. Проте значна частина питань, пов'язаних із сутністю, механізмами та особливостями формування, а також шляхами покращення інвестиційної діяльності окремих територій та аграрного сектору України, є недостатньо вивченими. Актуальність та практичне значення вирішення цих питань зумовили вибір теми дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Головну мету дослідження визначають актуальність інвестиційних процесів на регіональному і національному рівнях. Необхідність пошуку організаційно-економічних механізмів залучення інвестицій в аграрну сферу економіки й пошуку джерел фінансування технічного оновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інвестиційна діяльність аграрної сфери істотно впливає на національний доход суспільства й продовольчу

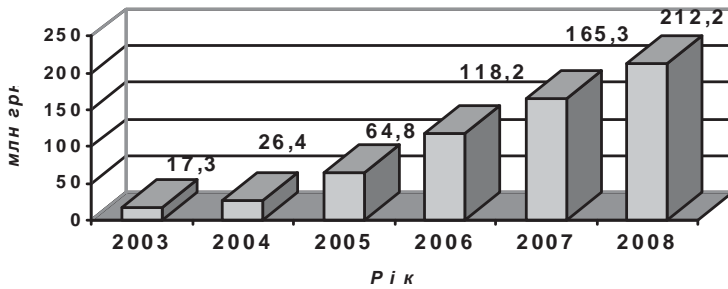

Рис. 1. Інвестиції у сільське господарство Івано-Франківської області, млн грн.

безпеку держави. Від динаміки розвитку агропромислового комплексу залежить безліч макроекономічних пропорцій національної економіки. Інвестиції визначають процес розширеного відтворення аграрного виробництва, будівництво нових підприємств та створення нових робочих місць.

Поняття "інвестиції" ототожнюється з вкладенням капіталу в економіку країни. Найбільш повно дано визначення інвестицій у Законі України "Про інвестиційну діяльність" у якому охоплено усі види цінностей: матеріальні, фінансові, інтелектуальні. Інвестиції — це всі види майнових, фінансових й інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, в результаті яких створюється прибуток або досягається соціальний ефект [1, 173—180]. Законом України "Про іноземні інвестиції" від 13.03.1992 р. та Постановою Кабінету Міністрів України від 20.05.1993 року визначено поняття іноземних інвестицій та категорії іноземних інвесторів. [2, 15—24]. Іноземні інвестиції — це всі види цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до чинного законодавства України. Іноземні інвестори — це юридичні особи, створені іншим законодавством, ніж Законодавство України, фізичні особи, що не мають постійного місця проживання та території України, іноземні держави, міжнародні державні і недержавні організації, інші іноземні суб'єкти господарської діяльності, які визнаються чинним законодавством України [2, 125—137].

Залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України, а також пошук нових джерел фінансування є важливим засобом покращення стану аграрних підприємств та усунення інвестиційного дефіциту. Найбільш вагомими джерелами інвестування є прибутки підприємств, амортизаційні відра-

хування, заощадження домашніх господарств, кошти населення, банківські кредити та бюджетне фінансування.

На жаль, в умовах глобальної кризи бюджетне фінансування майже відсутнє, а банківські кредити мають великий ступінь ризику. Для того щоб іноземні інвестори вкладали свої кошти в аграрні підприємства, необхідно прийняти стратегічні заходи щодо покращення інвестиційного клімату держави й окремих регіонів, а саме:

- досягнути національної згоди між державними структурами управління, політичними партіями й соціальними групами щодо виходу України з економічної кризи;
- переглянути податкове законодавство для зменшення податкового тиску та стимулювання вітчизняного виробництва;
- зупинити інфляційні процеси у всіх сферах агропромислового комплексу;
- розробити дієві механізми боротьби зі злочинністю та корупцією;
- створити цивілізовані умови для підприємництва та розвитку малого і середнього бізнесу [3, 218].

Вступ України до Світової організації торгівлі зобов'язує дотримуватися регулятивних міжнародних норм щодо розширення ринкових механізмів господарювання, сприяння розвитку ринків збуту сільськогосподарської продукції й технічних засобів, маркетингових досліджень, підтримки зовнішньоекономічної діяльності, розвитку агропереробки та агротехсервісу техніки.

За останні роки значно скоротилася фондооснащеність та фондоозброєність сільськогосподарських підприємств. Кожного року поглиблюється диспаритет цін на сільськогосподарську і виробничо-технічну продукцію, що призводить до значного скорочення парку сільськогосподарських машин та зупинки виробництв.

Аграрні підприємства основними сільськогосподарськими машинами забезпечені на 45—65%, понад 90% яких вже відпрацювали свій амортизаційний строк. Щорічне списання зношеної техніки у декілька разів перевищує її закупівлю. Через технічні несправності та фізичне зношення не використовується четверта частина тракторів і комбайнів. У зв'язку з цим більш як у двічі зросло навантаження на техніку, що призводить до порушення строків виконання агротехнічних робіт, значних втрат сільськогосподарської продукції та зростання її собівартості [4, 3].

Вагарному секторі Прикарпаття наприкінці 2008 р.

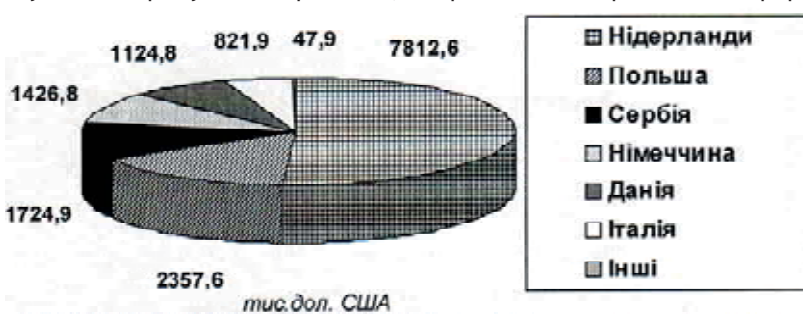

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції в агропромисловий комплекс Івано-Франківської області

функціонувало 776 сільськогосподарських підприємств, у тому числі 545 фермерських господарств, 79 господарських товариств, 82 приватних підприємств, 38 виробничих кооперативів, 4 державних підприємства та 26 підприємств інших форм господарювання [5, 111]. У сільськогосподарських підприємствах та господарствах населення сільської місцевості нараховувалося 7,2 тис. тракторів, 890 зернозбиральних комбайнів, що склало відповідно 74,5% та 54,2% від рівня 1990 року. Основні виробничі фонди досягнули критичного зношення трак-

торів 80%, комбайнів 94,8%, що призвело до значного зниження технічного оснащення виробничих процесів, порушення строків агротехнологій та значних втрат сільськогосподарської продукції.

Причинами такого стану матеріально-технічної бази є фінансова криза аграрної сфери, яка не дозволяє відтворити основні засоби, а також диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію і матеріально-технічні ресурси.

У 2008 р. в основний капітал сільського господарства Івано-Франківської області було інвестовано 212,2 млн грн., що у 1,3 рази більше ніж у 2007 р. (рис. 1).

Обсяг прямих іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс у 2008 р. склав 15,3 млн дол. США, що на 71,2% більше, ніж у 2007 р. і складає 13,7% загального обласного обсягу інвестицій. Однак таке підвищення інвестицій не забезпечує необхідного рівня технічного оновлення сільського господарства Івано-Франківської області. Діаграма прямих іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс Івано-Франківської області наведена на рис. 2.

Найбільша частка іноземних інвестицій у сільське господарство вкладена такими країнами: Нідерланди (51,0%), Польща (15,4%), Сербія (11,3%), Німеччина (9,3%), Данія (7,3%), Італія (5,4%). Іноземні інвестори зацікавлені в освоєнні ринку Прикарпаття, що значно покращує економічну активність господарств. В умовах кризового стану багатьох підприємств регіону та відсутності інвестиційних коштів, іноземні інвестиції залишаються найбільш вагомим джерелом надходження фінансових ресурсів. Останнім часом спостерігається активність середніх та малих підприємств [6, 12].

Проведений аналіз свідчить, що в регіоні є достатньо економічних ресурсів для активізації інвестиційних процесів. Для розробки стратегічних програм економічного розвитку регіону необхідно встановити вплив внутрішніх і зовнішніх, інтенсивних та екстенсивних чинників на реалізацію потенціалу території й мобілізацію регіональних ресурсів.

Без належної системи інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу неможливе відтворення та інноваційний розвиток матеріально-технічної бази сільського господарства. На даний час основними сільськогосподарськими машинами господарства України забезпечені лише на 48—66%. За період з 1999 р. по 2009 р. парк сільськогосподарських машин зменшився у 3,4 разів. Протягом досліджуваного періоду відбувалось незначне оновлення машинно-тракторного парку, але розширення його не відбувалось. Значне зменшення кількості сільськогосподарської техніки та зниження рівня її технічної готовності призвело до збільшення навантаження обсягів технологічних робіт на трактори, зернозбиральні комбайни та інші сільськогосподарські машини. Оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських товаровиробників за рахунок формування парку сучасних вітчизняних тракторів, самохідних комбайнів і робочих машин можливе за умови формування на принципово новій основі сільськогосподарського машинобудування [7, 19].

Окрім того, значних збитків економіці та сільському господарству області завдано стихією. За даними Головного управління земельних ресурсів в Івано-Фран-

ківській області, внаслідок паводку 23—27 липня 2008 р. на території області затоплено всього 35,4 тис. га земель, у тому числі сільськогосподарських — 176, 13 га, що теж вимагає значних капіталовкладень та тривалого часу на відновлення сільськогосподарських угідь.

Можна стверджувати, що низька інвестиційна активність в аграрній сфері регіону зумовлена диспаритетом цін на сільськогосподарську продукцію та продукцію виробничо-технічного призначення, відсутністю в аграрних підприємств обігових коштів на технічне переоснащення аграрної сфери та впровадження інновацій, недосконалою кредитно-фінансовою системою, значними ризиками у аграрній сфері, недостатньою увагою до освоєння випуску екологічно-чистої сертифікованої продукції. Збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення продуктивності праці в аграрному секторі мають базуватися на впровадженні високоефективних енерго- та ресурсозберігаючих технологій на основі технічного переоснащення галузі [8, 288].

В усьому світі все більше уваги привертається до аграрного сектору економіки. Високий рівень сільськогосподарського виробництва є запорукою продовольчої безпеки та успішного розвитку інших сфер матеріального виробництва.

Аналіз інвестиційної діяльності аграрних підприємств щодо технічного забезпечення аграрного сектора економіки Прикарпаття дає підставу стверджувати, що однією з головних причин спаду сільськогосподарського виробництва є скорочення матеріально-ресурсного потенціалу, низький рівень інженерно-технічного забезпечення та оновлення матеріально-технічних засобів, значне скорочення інвестицій. На підставі досліджень можна зробити наступні висновки та розробити рекомендації щодо основних засад її покращення:

1. Забезпечити покращення інвестування аграрного сектора економіки для нарощування виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції та створення умов для економічного зростання аграрного виробництва.

2. Розробити Програму інвестиційного розвитку Івано-Франківської області на період до 2015 р., що забезпечить зростання інвестиційної привабливості регіону зі сприятливим інвестиційним потенціалом. Особливо позитивний інвестиційний вплив викликаний вигідними природно-кліматичними умовами і географічним розташуванням на перетині транспортних шляхів та прискореним інвестиційним розвитком туристичної галузі, яка позитивно впливає на розвиток аграрної сфери.

3. Привести законодавчо-правову базу до міжнародних вимог і традицій щодо страхування інвестиційних ризиків та пошуку способів відшкодування втрат інвесторам, що значно покращить інвестиційну привабливість аграрної сфери.

4. Реалізувати систему заходів щодо вдосконалення та приведення у відповідність інвестиційного законодавства, забезпечення стабільності та прозорості податкового законодавства, вдосконалення земельного законодавства з метою підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектора економіки.

5. Вдосконалити систему ціноутворення у сільсько-

му господарстві щодо приведення у відповідність цін на аграрну й виробничо-технічну продукцію, стабілізацію національної валюти та вдосконалення кредитно-фінансового забезпечення технічного переоснащення, освоєння новітніх аграрних технологій виробництва та переробки продукції.

6. Вдосконалити амортизаційну політику, що є вагомим засобом накопичення коштів на технічне оновлення машин і обладнання та покращення інвестиційної привабливості аграрних підприємств. Доцільно в обласному бюджеті передбачити статтю витрат на інноваційно-інвестиційну діяльність щодо технічного оновлення аграрних підприємств.

7. Створити збалансовану систему економічно-організаційних та юридично-правових взаємовідносин щодо інженерно-технічного забезпечення аграрної сфери та зокрема сервісного обслуговування техніки. Враховуючи особливості агропромислового виробництва на районних рівнях, слід докорінно переглянути взаємовідносини між сільгоспвиробниками усіх форм власності та машинно-технологічними станціями. Районний рівень повинен стати основою для формування та комплектування машинно-тракторних парків.

8. Забезпечити регіональний підхід до формування стратегії інвестиційного переоснащення сільськогосподарських підприємств на етапі формування системи матеріально-технічного забезпечення та ринку сільськогосподарської техніки в нових умовах господарювання. На основі довгострокових прогнозів слід розробити регіональні програми розвитку галузі та забезпечити інформаційною базою про суб'єкти ринку технічних засобів: сільськогосподарські, машинобудівні, агротехнічні, збутово-сервісні, матеріально-технічні та торгово-посередницькі підприємства. На нашу думку, лише чітка та послідовна інвестиційна, податкова, законодавча, фінансова політика держави є основою передумовою формування позитивної інвестиційної привабливості аграрного виробництва країни та її регіонів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати, що інвестиції є найважливішим економічним чинником розширеного відтворення матеріально-технічної бази аграрних підприємств та структурних зрушень в аграрній економіці. Трансформаційні процеси та вступ України до СОТ зобов'язують дотримуватися регулятивних міжнародних норм щодо розширення

ринкових механізмів господарювання, сприяння розвитку ринків збуту сільськогосподарської продукції й технічних засобів, маркетингових досліджень, підтримки зовнішньоекономічної діяльності, розвитку агропереробки та агротехсервісу техніки.

Міжнародна криза та тривала криза вітчизняного АПК фактично паралізувала інвестиційний процес як на мікро-, так і макрорівні. Це призвело до значного скорочення обсягу капітальних вкладень в аграрну сферу і деформації джерел фінансування. Тому пошук шляхів стабілізації аграрної сфери економіки, у першу чергу, за рахунок активізації її інвестиційної діяльності на національному та регіональному рівнях може забезпечити ефективні структурні перетворення.

Основні засади інвестиційної діяльності аграрних підприємств Прикарпаття ґрунтуються на покращенні їх інвестиційної привабливості, особливо за рахунок сприятливого впливу туристичної галузі, залученні коштів громадян, покращення амортизаційної політики, реорганізації взаємовідносин між учасниками аграрного виробництва та покращення інноваційно-інвестиційного забезпечення усіх його ланок.

Література:

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" №1560-ХІІ від 18.09.1991 р. — К.: ПВ, 1996, — С. 173—180.
2. Гуткевич С. О. Інвестування: теорія і практика. — К.: ВЕУ, 2006. — 233 с.
3. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. Інвестознавство. — 1996. — К.: МАУП. — 2000. — 408 с.
4. Яковенко В.П., Білоусько Я.К., Підлісецький Г.М. Ринок сільськогосподарської техніки: проблемистановлення. — К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2005. — 214 с.
5. Колібровський М.М. Статистичний щорічник Івано-Франківської області 2007. — Івано-Франківськ: ГУПС. — 2008. — 501 с.
6. Квочак В. М. Каталог інвестиційних проектів та пропозицій підприємств Івано-Франківської області. — Івано-Франківськ: НВ, 2008. — 56 с.
7. В.П. Яковенко, Я.К. Білоусько, Г.М. Підлісецький. Ринок сільськогосподарської техніки: проблеми становлення. — К.: ННЦ ІАЕ УААН, 2005. — 214 с.
8. Саблук П. Т. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції. — К.: ННЦ УААН, 2002. — 555 с.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2009 р.

ПЕРЕДПЛАТА

ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦ ІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНЬСКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"